Gálik Zoltán

AZ OROSZ ÁLLAMI ÉS MAGÁNVAGYONOK BEFAGYASZTÁSA ÉS UKRAJNA TÁMOGATÁSA: JOGI ALAPOK, PÉNZÜGYI ESZKÖZÖK, MECHANIZMUSOK ÉS A FELHASZNÁLÁS KÉRDÉSE

https://doi.org/10.65936/xvvyyrh 0009-0001-7227-9974

ÖSSZEFOGLALÓ

- Oroszország 2022. február 24-i Ukrajna elleni agressziója alapjaiban rendítette meg az európai biztonsági rendet, és az EU-t valamint a G7-et arra ösztönözte, hogy normatív, jogi és pénzügyi újításokat dolgozzon ki a befagyasztott orosz eszközök Ukrajna támogatására történő mozgósítására.
- A lehetséges lépéseket az államfelelősség jóvátételi logikája és az ENSZ Közgyűlés 2022. novemberi felhívása legitimálja, ugyanakkor a központi banki immunitás miatt a tőke konfiskálása kockázatosabb, mint a hozamok arányos, visszafordítható allokációja.
- A szuverén devizatartalékok határokon átnyúló letétkezelői láncokban koncentrálódnak, az euró-kitettség miatt a legnagyobb állomány Belgiumban, az Euroclearnél könyvelődik, kisebb rész Luxemburgban, a Clearstreamnél, ami jogi és reputációs terhet különösen ezekre a joghatóságokra telepít.
- Az EU és a G7 fokozatos, kétpilléres modellt valósíthat meg: a tőke befagyasztva marad, miközben a „rendkívüli nettó hozamok” Ukrajnához csatornázhatók, illetve ezek jövőbeni pénzáramaira épülhet az ERA-hitel és egy vitatott, nagyobb EU-s „reparációs hitel” konstrukció.
- A konstrukció hosszú távú életképessége azon múlik, hogy a pénzügyi stabilitási kockázatok és a peres kitettség kezelhető marad-e, ezért prudenciális pufferekre, felelősségkorlátozó szabályokra és szigorúan konzervatív újrabefektetési gyakorlatra van szükség.
- Az „Oroszország fizet először” elv technikailag előre rögzített, automatikusan működő szabályrendszerként kialakítható, politikailag azonban érdemben csak egy átfogó, csomagjellegű megállapodás részeként válhat reálissá.

Oroszország 2022. február 24-én megindított agressziója Ukrajna ellen alapjaiban kérdőjelezte meg az európai biztonsági rendet, és a szankcionáló koalíciót normatív, jogi és pénzügyi értelemben is új megoldások keresésére kényszerítette.

Az európai uniós válaszok egyik legfontosabb része a szuverén és magánjellegű orosz vagyoni eszközök széles körű befagyasztásának kérdése lett. Az államfelelősség klasszikus tétele – a jogsértő állam teljes jóvátételi kötelezettsége – és az ENSZ Közgyűlés 2022 novemberi határozata által megfogalmazott reparáció legitimálja a vagyonbefagyasztás lehetőségét különös tekintettel a kárnyilvántartás intézményére, amely a későbbi kifizetések alapja lehet (UNGA, 2022: §3–9). A jogi keretet a Nemzetközi Jogi Bizottság államfelelősségi cikkeinek azon rendelkezései adják, amelyek a

súlyos jogsértések esetén lehetővé teszik a szükségesség és arányosság elvei mentén értelmezett ellenintézkedéseket. Ugyanakkor a központi banki eszközök végrehajtás alóli kivételezése széles körben alkalmazott gyakorlat, ezért a teljes tőkeelkobzás kockázatosabb, mint a hozamok allokációja vagy a hozamokra alapozott finanszírozás (ILC, 2001: Art. 31–36, 49–54; Milanovic, 2022; Bruegel, 2024).

E kettős követelmény – a reparatív igazságosság és a rendszerstabilitás – magyarázza, hogy az EU és a G7 az elmúlt két évben fokozatos, kétpilléres megoldást alakított ki, amely a szuverén tőke érintetlensége mellett a rajta képződő rendkívüli hozamok közérdekű felhasználását és az ezekre épülő hitelezést helyezi előtérbe (EU Council, 2024; G7 Leaders, 2024; Brookings, 2025).

Az orosz állami vagyon útja Belgiumba és Luxemburgba

A szuverén devizatartalékok kezelése a modern pénzügyi rendszerben természeténél fogva határokon átnyúló tevékenység. A központi bankok és állami vagyonalapok nem „hazai bankbetétként" tartják a tartalékaikat, hanem nemzetközi elszámolási és letétkezelői láncokon keresztül — részben más jegybankoknál (például Európai Központi Banknál, vagy az amerikai jegybank szereplét betöltő Szövetségi Tartalékrendszernél / Federal Reserve-nél), részben a Bázeli Nemzetközi Fizetések Bankjánál (BIS), részben pedig a nemzetközi központi értéktáraknál (International Central Securities Depository, ICSD), elsősorban az Euroclearnél és a Clearstreamnél. A tartalékok fő célja a külső likviditás biztosítása fizetésimérleg-sokkok, árfolyam-ingadozások, és egyéb vészhelyzeti beavatkozások kezelésére. Ezek a beavatkozások akkor lehetnek hatékonyak, ha a források közvetlenül hozzáférhetők a jogilag és technikailag megbízható külföldi piacokon. Ezt egészíti ki az a követelmény, hogy a tartalékok magas minőségű, gyorsan mobilizálható eszközökben legyenek (rövid lejáratú állampapírok, jegybanki számlák, egynapos – overnight – betétek, jegybankképes fedezetek). Brüsszel az Euroclear Bank székhelye, amely a globális eurókötvény- és euró-denominált állampapír-piac történetileg kialakult elszámolási csomópontja. Ha egy szuverén portfóliójában nagy az euró-kitettség (EU-s állampapírok, eurobondok, rövid lejáratú euróeszközök), a fizetések, kamatjövedelemek és a tőketörlesztések az Euroclear elszámolási láncán futnak át, ezért a könyv szerinti joghatóság Belgiumnál „látszik". Attól, hogy az euróban tartott állami vagyon Belgium/Luxemburg pénzügyi intézményeiben könyvelődik, más joghatóságokba is tartozhat az állomány. Az euró övezetben az Euroclear (Belgium) és a Clearstream (Luxemburg) a domináns, míg dollár-eszközök esetén New York (Fed/DTCC), a font-övezetben London (CREST/BoE), a jen-övezetben Tokió a természetes gócpont. A szuverén választása a deviza- és a kínált termékstruktúra kérdése. 2014 után Oroszország tudatosan csökkentette a dollár tartalékok, és növelte az euró arányát, ezért az Euroclearnél és a Clearstramnél tartott pénzügyi állomány is növekedett.

Általános gyakorlat, hogy a szuverén tartalék szélesen diverzifikált: több deviza (USD, EUR, JPY, GBP stb.), több joghatóság (USA, euróövezet, Egyesült Királyság, Japán), több intézménytípus (jegybanki számlák, BIS, ICSD-k, elsőrendű letétkezelők), több futamidő és több pénzügyi termékre oszlik. A diverzifikáció jogi, piaci és operációs kockázatokat mérsékel: ha egy csatorna „meghibásodik" vagy korlátozódik, másikból biztosítható a likviditás. Ugyanakkor az eszközök természetéhez kötött koncentráció elkerülhetetlen: az euró-portfólió jelentős része az Euroclearnél és a Clearstreamnél van, a dollár tartalék a Fed és az amerikai állampapír-piac infrastruktúráit veszi igénybe.

A külföldön kezelt állami vagyonnal kapcsolatban felmerül a biztosíthatóság kérdése. A szuverén tartalékokra nem vonatkoznak a lakossági betétbiztosítási rendszerek, és a klasszikus politikai kockázatbiztosítás ilyen volumenekre nem piacképes. A védelem hagyományosan három pilléren áll: jogi immunitás (különösen jegybanki eszközöké), szigorú eszköz-szegregáció a letétkezelő könyveiben, illetve prudenciális elvek (ultrakonzervatív elhelyezés, rövid futamidő, magas likviditás). Ehhez társul a joghatósági és intézményi diverzifikáció, amely a leginkább „biztosítás-szerű" védelem a gyakorlatban.

Az orosz szuverén és magánvagyon felhasználásának lehetőségei

A befagyasztott orosz eszközök köre és szerkezete jól körvonalazható. A globálisan immobilizált orosz szuverén – döntően központi banki – tartalékok becsült értéke 260–300 milliárd euró, amelynek legnagyobb szelete európai joghatóság alatt koncentrálódik (Brookings, 2025; Reuters, 2025). Ezen belül a belga jog alá tartozó brüsszeli Euroclear Bank SA/NV, nemzetközi központi értéktár (ICSD) kezeli a legnagyobb tételt, megközelítőleg 180–190 milliárd eurót; a luxemburgi Clearstream Banking S.A.– a Deutsche Börse csoport nemzetközi központi értéktára – az Euroclearnél kisebb, elemzői becslések szerint kb. 10-20 milliárd euró közötti állományt kezel. Az Euroclear-állomány jelentős része már készpénz (likvid) formában van, ami a hozamtermelést felerősítette. Az Egyesült Államokban az immobilizált orosz jegybanki (szuverén) eszközök nagysága kb. 5 milliárd amerikai dollár[1], az Egyesült Királyságban a befagyasztott orosz eszközök összértéke kb. 25 milliárd font, amelynek csak egy része jegybanki vagyon. Japán esetében a kormány hivatalos bontást nem közöl, de az orosz tartalékok között jelentős jen-kitettség szerepelt, ami a japán joghatóság alatt immobilizált állomány hozzávetőleg tízmilliárd amerikai dollár nagyságrendjére utal (EPRS, 2025; Brookings, 2025; Reuters, 2025).

A szuverén eszközök mellett az EU több mint 28 milliárd euró értékben tart vissza magánvagyonokat – bankszámlákat, letétkezelőknél letétben tartott értékpapírokat, ingó és ingatlan vagyontárgyakat – „a személyekre és szervezetekre vonatkozó szankciós jegyzékek alapján. Ezek közül emblematikusak a nagy értékű szuperjachtokkal kapcsolatos ügyek, például az Amadea, a Scheherazade vagy a Dilbar esete.

A magánvagyonoknál – a szuverén eszközöktől eltérően – egyes jogrendekben tényleges elkobzás és értékesítés is lehetséges bírósági felügyelet mellett (European Commission, 2025; Business Insider, 2025; RFE/RL, 2025; The Times, 2022). Az elkobzás jogi háttere ugyanakkor eltérő: míg az Egyesült Államokban a REPO Act (Rebuilding Economic Prosperity and Opportunity for Ukrainians Act) megteremtette a bírósági úton történő konfiskálás alapjait, addig az Európai Unióban a tulajdonhoz való jog erősebb alkotmányos védelme miatt a jogalkotók egyelőre a szankciók megkerülésének büntethetőségére és az ebből származó vagyon bevonására fókuszálnak, nem pedig a listázás alapján történő közvetlen elkobzásra.

A szuverén állományok szerkezeti sajátossága, hogy az eredetileg értékpapír-portfólióként tartott tartalék a szankciós tilalmak miatt a központi értéktárak könyveiben jórészt készpénzzé és készpénzszerű követelésekké vált, mivel a lejáró kötvények tőkéje és hozama befolyt, de a kedvezményezett nem fért hozzá. A magas európai kamatkörnyezetben a magasabb pénzeszköz-arány önmagában is növelte a portfólió hozamtermelő képességét (PIIE, 2024; Euroclear, 2024–2025).

Az orosz állami vagyon befagyasztásáról szóló egyeztetéseken Belgium fokozott óvatosságot mutatott, ami érthető, hiszen a szuverén eszközök EU-s koncentrációja miatt nála van a legnagyobb jogi és reputációs felelősség. A belga kormány aggályai három, egymást erősítő tényezőben jelennek meg. *(1) Koncentrációs kockázat* – az immobilizált szuverén állomány döntő része az Euroclearnél van, ezért a jogi és reputációs teher aránytalanul Belgiumra nehezedik. Maga az Európai Bizottság hangsúlyozza, hogy a hozamok felhasználásánál pufferképzés és óvatos allokáció szükséges (2027-ig 15–20 milliárd nettó hozam várható), miközben az EU-nak a jogi kitettség kezelése mellett pénzügyi stabilitási szempontokat is mérlegelnie kell. *(2) Jogi-peres kitettség* – a belga kormány attól tart, hogy az agresszívabb jogi lépések (tőke közvetlen konfiskálása, kockázatosabb újrabefektetések) nagy értékű kártérítési perek lavináját indíthatják el Oroszországból és magánbefektetőktől. Emiatt Belgium következetesen a hozamok felhasználására és a kockázatmegosztás uniós szintű biztosítására törekszik (felelősségkorlátozó normák, prudenciális tartalékok), és a tőkét „érintetlenül” hagyó megoldásokat preferálja. *(3) Belső politikai–fiskális érzékenység* – a rendkívüli Euroclear-nyereségek

[1] Az összeg becslés, hivatalos adat nem áll rendelkezésre.

után beszedett, 2024-ben kb. 1,7 milliárd euró társaságiadó-bevétel egyrészt lehetővé tette az Ukrajnának szánt források folyósítását, ugyanakkor lehetőséget adott a „közvetett haszonszerzés" kritikusainak, ami tovább növeli a belga döntéshozók óvatosságát. E három tényező magyarázza Belgium óvatos álláspontját: támogatja a rendkívüli nettó hozamok uniós felhasználását (90% EPF / 10% Ukrajna-eszköz) és a jövőbeni hozamokra épülő hitelezést, de a tőke közvetlen felhasználását és az egyoldalú kockázatvállalást elutasítja, illetve uniós szintű kockázatmegosztást és védőhálókat (pufferek, felelősségkorlátozás) kér a végrehajtáshoz

A technikai-intézményi intézkedések középpontjában az európai pénzügypiaci infrastruktúra kérdése áll. A 833/2014/EU rendelet módosításai de facto megtiltották az Orosz Központi Bankkal (CBR) kapcsolatos tranzakciókat, aminek következtében az Euroclear és a Clearstream – a két domináns európai központi értéktár (CSD) – immobilizálta a CBR-hez köthető számlákat, miközben az értékpapír-állomány lejáratából és kamatfizetésekből rendkívüli nettó hozam képződött a könyveikben. E likviditást a CSD-k rendkívül konzervatív módon, rövid lejáratú, alacsony kockázatú eszközökben helyezték el – beleértve az Európai Központi Banknál vezetett számlákat is –, és így számottevő kamatbevétel keletkezett. Az EU 2024 májusában jogi keretet alkotott e „rendkívüli nettó hozam" elkülönítésére és Ukrajna javára történő, célhoz kötött allokációjára, amelyhez Belgium külön adózási eljárást rendelt, a CSD rendkívüli bevételei után beszedett adót döntően Ukrajnának juttatva (EU Council, 2024; EC Q&A, 2024; Brookings, 2025).

A rendszerrel párhuzamosan az uniós és a brit szankciók a moszkvai pénzügyi piaci infrastruktúra, különösen az AO Национальный расчётный депозитарий (National Settlement Depository, NSD), Oroszország saját központi értéktára ellen is intézkedéseket hoztak. Az NSD uniós listázását a luxemburgi Törvényszék ítélkezési gyakorlata megvédte[2], miközben Oroszország viszontlépésekkel korlátozta a külföldi befektetők hozzáférését az orosz letéti láncban. Így „kétoldalú" immobilizáció jött létre, amely növelte az európai központi értéktárak jogi és hírnévkockázatát. (OSW, 2024; General Court, 2024; Cleary, 2024). Ezt a kitettséget súlyosbítják azok az orosz bírósági ítéletek, amelyek helyi szinten próbálják megkerülni a szankciókat, és kártérítésre kötelezni a nyugati letétkezelőket. Ezek a fejlemények megerősítik az EU által szorgalmazott védelmi/tőkepufferek kialakításának és a felelősségkorlátozó jogszabályok alkalmazásának indokoltságát.

A hozamok volumene az európai kamatkörnyezet változása miatt gyorsan nőtt: az Euroclear 2023-ban mintegy 4,4 milliárd, 2024-ben körülbelül 6,9–7,0 milliárd euró rendkívüli kamatbevételt könyvelt el az immobilizált készpénzállomány után; Belgium 2024-ben körülbelül 1,7–2,0 milliárd euró adót szedett be e tételekre, és azt Ukrajna támogatására ajánlotta fel (Euroclear, 2024–2025; Brookings, 2025). A rendkívüli kamatbevétel 2023-ban közel 4,4 milliárd euró, 2024-ben 6,9 milliárd euró volt; 2025 első félévében 2,7 milliárd euró. Az EU előzetes becslése 2027-ig 15–20 milliárd euró nettó, tartalékkal korrigált hozammal számol, amely stabil forrásáramlást biztosít az Európai Békekeret és az Ukrajna-eszköz (Ukraine Facility) számára[3]. Az első 1,5 milliárd eurós kifizetést 2024. július 26-án teljesítették, 90 százalékot az Európai Békekeretnek (European Peace Facility, EPF), 10 százalékot az Ukrajna-eszköznek juttatva, majd 2025-ben további transzferek követték (EC Q&A, 2024; Reuters, 2024; Kyiv Independent, 2025; EPRS, 2025). A megoldás lényege, hogy a tőke érintetlen és immobilizált marad, miközben a hozam átlátható szabályok szerint, egy óvatossági tartalék (puffer) levonása után kerül az Ukrajnának szánt csatornákba.

[2] T-494/22, NKO AO National Settlement Depository (NSD) kontra Tanács, az EU Törvényszék (első tanács, kibővített tanács) ítélete, 2024. szeptember 11. – a keresetet elutasította, és jóváhagyta az NSD szankciós listán tartását.

[3] Ukrajna-eszköz (Ukraine Facility) – az EU 2024–2027 közti 50 milliárd eurós támogatási kerete Ukrajna működésének, helyreállításának és modernizációjának finanszírozására. A keret kb. 17 milliárd euró vissza nem térítendő támogatás és 33 milliárd euro kedvezményes hitelt tartalmaz.

A pénzügyi források elosztásának három csoportját különíthetjük el. Az első a hozamok közvetlen, tárgyéven belüli eljuttatása az EU két elsődleges finanszírozási csatornájához. A katonai jellegű támogatások kifizetése az EPF-en keresztül valósul meg, a tagállami fegyverszállítások ellentételezése és a közös beszerzések finanszírozása – különös tekintettel a légvédelemre, a tüzérségi kapacitásokra és a drónrendszerekre –, a civil-makrogazdasági komponensnél pedig az Ukrajna-eszköz keretében a költségvetési stabilizáció, az energiahálózat gyors helyreállítása és az intézményi reformok mérföldkövekhez kötött támogatására (EPRS, 2024–2025; AP, 2024).

A második a G7 által 2024-ben politikailag jóváhagyott, körülbelül 50 milliárd dolláros Extraordinary Revenue Acceleration (ERA) hitel. Az ERA kb. 50 milliárd amerikai dollár összegű hiteleket ad Ukrajnának úgy, hogy, hasonlóan az EU megoldásokhoz, a törlesztést és kamatot a befagyasztott orosz szuverén (jegybanki) eszközökből származó „rendkívüli" hozamok fedezik. Az eszközök tőkéje immobilizált marad, csak a hozam szolgál fedezetül. A jövőbeni pénzáramok diszkontált jelenértékének hozzáférésével jelentős forrás nyílik meg, a szuverén tőke változatlanul immobilizált marad. A jogi konstrukció hangsúlyozottan a hozamokhoz kötődik, és kockázatmegosztást épít be a G7 tagjai között (G7 Leaders, 2024; Politico, 2024).

A harmadik – 2025 őszén európai vitában álló – egy EU-szintű, 140–160 milliárd euró nagyságrendű „reparációs hitel", amely az Euroclearnél koncentrált állomány jövőbeni hozamfolyamára és a háború lezárulta után várható jóvátételi befizetésekre építene, továbbra is a tőke felhasználása nélkül. Ennek intézményi lebonyolítása az Európai Beruházási Bank (European Investment Bank, EIB), az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (European Bank for Reconstruction and Development, EBRD) vagy más többoldalú intézményi szerepvállalás mentén képzelhető el. A konstrukció szigorú garanciarendszerre és felelősség alóli mentesítő szabályokra épülne (Reuters, 2025; The Guardian, 2025; FT, 2025). Ezek a mechanizmusok jogilag azért védhetőbbek, mert az immunitás legérzékenyebb pontját, a tőkét nem érintik, ugyanakkor makrofinanciálisan kellően robusztusak ahhoz, hogy több évre előre kiszámítható finanszírozási lehetőségeket biztosítsanak.

A vagyonelkobzás (konfiskálás) és a hozamfelhasználás a nemzetközi jog szabályai és a pénzügyi rendszer stabilitási szempontjai közötti egyensúly kérdése. Az igazságosság és elrettentés logikája szerint a károkozó államnak kell viselnie a költségeket, amit az ENSZ Közgyűlés is alátámaszt a jóvátételi mechanizmus előkészítésének felhívásával (UNGA, 2022: §3–6). Ugyanakkor a központi banki immunitás „frontális" áttörése, azaz a tőke konfiskálása a tartalékvaluta-rendszerbe vetett bizalmat rombolhatja, „pénzügyi fegyveresítésként" érzékelve a lépést és gyorsítva a tartalékdiverzifikációt (Bruegel, 2024).

A hozamfelhasználás mint ellenintézkedés arányosabb és visszafordítható: a tőke érintetlen marad, a kifizetések pedig bármikor felfüggeszthetők, ezért jogilag és pénzügyileg prudensebb út. Hátránya, hogy mennyiségileg korlátozottabb, amit az ERA- és EU-szintű hitelek a jövőbeni hozamok jelenértékének mobilizálásával kompenzálják (ILC, 2001: Art. 48–54; G7 Leaders, 2024). A kialakuló gyakorlatban a közvetítő intézmények – CSD-k, letétkezelők – per- és szabályozási kitettségének mérséklésére pufferképzés és felelősségkizáró normák bevezetése történik meg. Ezek a megoldások minden olyan lépést igyekeznek elkerülni – például a kockázatosabb újrabefektetéseket, vagy a különleges célú társaságba (Special Purpose Vehicle, SPV) történő transzfereket –, amely kisajátítás közeli jogi minősítést válthatnának ki a piacon és láncreakció-szerű pereket indíthatnának el (FT, 2025).

A makrofinanciális stabilitás szempontjából a hozamfelhasználási modell erénye, hogy mérsékli a tartalékvaluta-rendszer integritásával kapcsolatos aggodalmakat, és nem indítja el a tartalékdiverzifikációs lavinát olyan mértékben, mint a tőkeelkobzás tenné. Ennek közvetlen fiskális ára, hogy a puszta hozam önmagában kisebb, de hitelekkel aggregálva érdemi, többéves finanszírozási megoldás építhető belőle (Bruegel, 2024; Reuters Legal, 2024).

Ukrán részről a pénzügyi források felhasználása két részre bontható. A katonai komponensnél az EPF megtéríti a tagállamoknak az Ukrajnának átadott fegyverrendszerek költségeit, és finanszírozza

az új, légvédelmi, tüzérségi és UAV-beszerzéseket, valamint az EU saját védelmi-ipari termelésének a bővítéséhez is allokál forrásokat (EPRS, 2025; AP, 2024). A civil-makrogazdasági oldalon az Ukrajna-eszköz 2024–2027 között 50 milliárd eurós kerettel nyújt finanszírozást, amelyből több mint 38 milliárd közvetlen költségvetési támogatás, lehívása pedig az úgynevezett „Ukrajna terv" (Ukraine Plan) indikátoraihoz és reformmérföldköveihez kötött; a rendkívüli hozamok 10 százaléka ide érkezik, és energiahálózati helyreállításra, költségvetési likviditásra és a beruházások előkészítésére használható fel (EPRS, 2024). A kifizetések átlátható szerkezetűek, korrupcióellenes feltételekhez, valamint a közbeszerzési integritási feltételekhez kötött, így a források felhasználása a várakozások szerint ellenőrizhető és eredményorientált marad.

A jóvátételi befizetések automatizálása: jogi-intézményi keret

A G7-es ERA és a tervezett uniós „reparációs hitel" előnye, hogy a háború lezárulta után a lehetséges orosz jóvátételi befizetések a törlesztés elsőbbségi szabálya szerint automatikusan a kihelyezett hitelek szolgálatára irányulnak, érvényre juttatva az „Oroszország fizet először" („Russia pays first") logikát, miközben a tőke addig is érintetlen és befagyasztott marad (G7 Leaders, 2024; EPRS, 2025). Az „automatizálás" lényege, hogy a jövőben esedékes orosz jóvátételi befizetések ex lege és szerződésesen is elsődleges ranghelyen, „manuális", politikai döntések meghozatala nélkül irányítódnak a kijelölt törlesztési célokra (például az ERA, vagy uniós hitelek szolgálatára). Jogtechnikailag a konstrukció két, egymásra épülő pillérből áll. Egyrészt egy normatív elsőbbségi szabály (ranghely) rögzíti, hogy a jövőben beérkező jóvátételi összegek milyen sorrendben és közfelügyelet alatt működő, előre meghatározott allokációs protokoll szerint kerülnek továbbutalásra. Másrészt a hitelezési dokumentáció – engedményezési klauzulákkal, szükség esetén letéti (escrow) számlával és objektív, előre definiált aktiválási feltételekkel biztosítja, hogy a befolyó összegek beavatkozás nélkül, automatikusan a kijelölt tőke- és kamattörlesztéshez rendelődjenek. A szándékok szerint a két réteg együtt teremti meg azt a kiszámítható, ellenőrizhető és jogilag végrehajtható mechanizmust, amely minimalizálja a diszkrecionális döntési pontokat és a végrehajtási kockázatot. Az automatizálás így nem „jogérdemi" kérdéseket zár le, hanem az államfelelősség által megkövetelt jóvátétel végrehajtási csatornáját teszi előre programozottá. Ezzel egyrészt arányossági és visszafordíthatósági előnyöket biztosít az ellenintézkedések keretében, másrészt mérsékli a politikai döntéshozatalból fakadó végrehajtási kockázatot (ILC, 2001; PCIJ, 1928).

Az intézményi végrehajtási infrastruktúra kulcspontja, hogy a jogosultság-megállapításnak és a kifizetési műveletnek szét kell válnia: a károk jogalapját és összegét egy független, nyilvántartás-alapú rendszer határozná meg, míg a tényleges pénzmozgást előre rögzített szabályok alapján végeznék. A konfliktusjogi és végrehajtási viták – így az egyenrangú (pari passu) követelések összeütközése vagy a több joghatóság alá eső igények versengése – rendezésére tételesen rögzített ranghely-szabály, letéti számla megoldás[4] és auditált, féléves elszámolási rend szolgál keretül. A mechanizmushoz felfüggesztési szabály („stop-rule") társul, amely peres vagy jogpolitikai változás esetén azonnal megállítja a kifizetéseket.

Az automatizált rendszer a „Russia pays first" elvet operacionalizálja, anélkül hogy előre eldöntené a reparáció mértékét vagy a tőke immunitási kérdéseit (Council of the EU, 2024; G7 Finance Ministers, 2024).

A rendszer bevezetésének fő kockázata, hogy a szuverén – különösen jegybanki – eszközök fokozott immunitása miatt bármely megoldás „kvázi-konfiskációként" támadható. Ahogy korábban tárgyaltuk, az automatizált rendszer ezért nem a tőkét, hanem a beérkező jóvátételeket csatornázza, és általános, előre kihirdetett szabályokra támaszkodik, amelyek nem diszkriminatívak, átláthatók és a

[4] A jóvátételi összegek egy független letéti (escrow) számlára érkeznek, ahonnan a feltételek igazolt teljesülésekor a letéteményes automatikusan továbbutalja őket a szerződésben meghatározott törlesztésre.

bíróság felülvizsgálhatja azokat. Ez a megoldás csökkentheti a végrehajtás során a jogi támadási lehetőségeket (különösen a központi banki immunitás amerikai doktrínája tükrében), miközben fenntartja a reverzibilitás és a jogorvoslat lehetőségét (United States Congress, 1976; Brunk, 2023).
Összességében az automatizálás technikai-intézményi garanciákkal – ranghely szabály, letéti számla, felelősségkorlátozó rendelkezések, prudenciális tartalék és független ellenőrzés – teremti meg, hogy a jogilag esedékessé váló jóvátételek „kézi" beavatkozás (politikai döntések) nélkül, programozottan, elsőbbséggel szolgálják a kijelölt törlesztést.

Megvalósíthatóság és ütemezés

Oroszország magától aligha vállalja a rá vonatkozó pénzügyi mechanizmusokat – különösen háborús helyzetben. A központi banki immunitás körül kialakult precedensfélelem, a „jóvátétel" szó politikai toxikussága és a retorziós narratíva mind azt feltételezi, hogy Moszkva elutasító marad minden olyan megoldással szemben, amely akár közvetve is legitimálná a nyugati döntéseket. Ezen csak egy átfogó politikai rendezés – tűzszünet, békeszerződés – tud érdemben változtatni, amelybe a pénzügyi mechanizmus árukapcsolásként épül be.

Ilyen alkuban a kiindulópont a szuverén tőke érintetlensége maradhat, a finanszírozás pedig kizárólag hozamokra és a jövőben esedékes jóvátételi befizetésekre épülne. Ezt technikailag a ranghely-szabály („Oroszország fizet először"), letéti csatorna, valamint független audit és féléves elszámolás teheti hitelessé. Vagyis a végrehajtás „technikai" kérdés lenne, nem politikai. A csomag eleme lehet a fokozatos szankcióenyhítés és egy feltételes feloldási ütemterv, amely teljesítményhez / mérföldkövekhez kötött lehet. A kommunikációban pedig az „újjáépítési hozzájárulás" típusú, nyelvhasználat csökkentheti az orosz belpolitikai költséget. Nemzetközi szinten kockázatmegosztó garanciák (G7/EU) és a több joghatóságra osztott vitarendezés enyhítheti azt az aggodalmat, hogy a végrehajtás aránytalanul egyetlen ország (például Belgium) vállán nyugodjon.
Összességében a rövid távú beleegyezés valószínűsége alacsony. Középtávon, egy politikai megállapodás részeként – tőkeimmunitással, hozam- és jövőbeni befizetés-alapú törlesztéssel, fokozatos szankciókönnyítéssel, erős garanciákkal és semleges technikai végrehajtással – a kilátások közepesre javulhatnak. A legérzékenyebb pontok a forrásallokáció (kinek, mire, milyen feltételekkel) és az elnevezés kérdése (minél kevésbé „jóvátétel", és minél inkább programozott újjáépítési hozzájárulás). A konstrukció indítása azonban csak politikai csomagban, nem pénzügyi részmegoldásként valósítható meg (ugyanakkor, a fenti érvek szerint a végrehajtásnak már technikai jellegűnek kell lennie).

A pénzügyi tervek végrehajtásának ütemére és annak kiterjedésére a transzatlanti kapcsolatok dinamikája is hatni fog. Az Egyesült Államokban 2023–2025 között több törvényhozási és végrehajtási lehetőség körvonalazódott az orosz szuverén eszközök kezelésére. Az ERA típusú konstrukcióval kapcsolatos jogi megoldásokba vetett bizalmat pénzügyminiszteri szintű állásfoglalások is tükrözik, miközben az operatív részletek – kockázatmegosztás, garancia, likviditáskezelés – továbbra is technikai egyeztetés tárgyát képezik (Politico, 2024; Brookings, 2025).
Az ütemezést fontos pénzügytechnikai feltételek kialakítása befolyásolja. A transzatlanti kitettség kezelésére többszintű garanciarendszer kidolgozása indokolt. A G7-tagok között arányos kockázatmegosztás kialakítása szükséges, valamint uniós pénzügyi puffert kell képezni a CSD-k per- és piaci kockázataira. Az ütemezésnek figyelembe kell vennie az európai központi kamatlábak várható alakulását, hiszen a hozamok elsősorban rövid lejáratú befektetésekből várhatók. Európában a pénzügyi eszközök túlnyomó hányada Belgiumban összpontosul, ami egyszerre könnyítheti meg a koordinációt és növelheti az adott joghatóság per- és reputációs kitettségét. Ezért van kiemelt szerepe a pufferképzésnek és a felelősségkizáró rendelkezéseknek, valamint annak, hogy az Euroclear portfóliókezelése a lehető legkonzervatívabb maradjon (EU Council, 2024; FT, 2025).

A pénzügyi megvalósításhoz kapcsolódó feltételek integrálhatók lehetnek a békeszerződés záradékába. Az alábbiakban néhány minta áll:

(1) Ranghely és automatizált törlesztés

95. cikk – Jóvátételi ranghely és automatikus allokáció
(1) A Felek elismerik, hogy a G7 ERA-hitel és az EU-szintű reparációs hitel törlesztése elsődleges ranghelyen áll minden Oroszországi Föderáció által teljesítendő befizetéssel szemben.
(2) A befizetések ex lege és szerződéses engedményezés útján, külön letéti számlára érkeznek, ahonnan külön jogszabályban és finanszírozási megállapodásban rögzített eljárás szerint automatikusan a kijelölt törlesztési célokra irányítandók.
(3) A végrehajtást független felügyeleti hatóság és féléves, auditált elszámolás biztosítja.

(2) Központi banki immunitás és a reverzibilitás tisztelete

96. cikk – Szuverén tőke érintetlensége
(1) A Felek megerősítik, hogy a szuverén tartalékok tőkeállománya érintetlen és immobilizált marad mindaddig, amíg a jogi rendezés másként nem rendelkezik.
(2) A befagyasztott állományon képződő rendkívüli nettó hozam az arányosság és szükségesség elvei szerint, óvatossági puffer levonását követően kerül felhasználásra a kijelölt csatornákon. A kifizetések bármikor felfüggeszthetők peres vagy jogpolitikai kockázat esetén.

(3) Kárnyilvántartás és jogosultság-megállapítás

97. cikk – Kárnyilvántartás és jogosultsági eljárás
(1) A károk jogalapját és összegét a független kárnyilvántartó és igazoló testület állapítja meg a benyújtott bizonyítékok alapján.
(2) A jogosultság-megállapítás elválik a kifizetéstől; a jóváhagyott tételek ranghely-szabály szerint, pénzügyi közvetítő intézmény(ek) útján kerülnek teljesítésre.

(4) Végrehajtási infrastruktúra és védelmi klauzulák

98. cikk – Közreműködő intézmények és felelősségkorlátozás
(1) A Felek kijelölik a központi értéktárakat (CSD-k), letétkezelőket, nemzetközi fejlesztési bankokat (EIB/EBRD) és az Európai Békekeretet (EPF) mint végrehajtó és kifizető csatornákat.
(2) A közreműködők a piaci és peres kitettségek mérséklésére prudenciális tartalékot képeznek; felelősségük a gondos eljárás terjedelméig áll fenn.

(5) Vitarendezés és joghatóság

99. cikk – Vitarendezés
(1) A Felek a jóvátételi és törlesztési vitákat választottbírósági eljárásra utalják (PCA vagy ad hoc UNCITRAL-szabályok).
(2) Átmeneti intézkedésként a vitás tételek kifizetése letéti (escrow) számlán marad a végleges döntésig.

Az újjáépítési tervekbe illeszthető végrehajtási menetrend:

1. Pénzügyi források
- **Források:** (1) a CSD-knél képződő rendkívüli nettó hozam → 90% EPF / 10% Ukrajna-eszköz (Ukraine Facility); (2) ERA-hitel és EU reparációs hitel törlesztésének fedezete: jövőbeni hozamok + békeszerződés szerinti jóvátételek.
- **Számlaszerkezet:** elkülönített kincstári/letéti számlák az EPF-hez és az Ukrajna-eszközhöz, havi készpénzállomány-kimutatással, negyedéves stressztesztte l.
- **Felfüggesztési szabály:** kiváltja bármely peres kockázat, szankciós változás, vagy a puffer alá csökkenő fedezet.

2. Irányítás

- **Háromszintű rendszer:** miniszteri szintű irányító testület, kifizetési és kockázati bizottság, független audit és megfelelés az ellenőrzésre.
- **Mutatók:** EPF-nél katonai kategóriák (légvédelem, tüzérség, UAV); Ukrajna-eszköznél mérföldkő-alapú rendszer (energia-helyreállítás, intézményi reform, költségvetési stabilizáció).
- **Korrupció-ellenőrzés:** e-közbeszerzés, nyílt szerződés-adatok, kedvezményezett tulajdonosi nyilvántartás.

3. Kockázatkezelés és jogi védelem

- **Prudenciális puffer:** a rendkívüli hozam x%-a elkülönítve per- és piaci kockázatokra.
- **Felelősségkorlátozás:** közreműködők gondos eljárás melletti felelőssége; kárenyhítési kötelezettség.
- **Joghatósági ütközések:** pari passu konfliktus esetén ranghely-szabály; több joghatóság alatt álló igényeknél koordinált kifizetési protokoll.

Összegzés

Összegzésként megállapítható, hogy a befagyasztott orosz eszközök ügye a nemzetközi jogrend érvényesítésének és a globális pénzügyi kormányzásnak határterületén helyezkedik el. A jogi alap – az agresszió miatti államfelelősség, a jóvátétel elve és az ellenintézkedések korlátozott, arányos alkalmazhatósága – erős, ugyanakkor a központi banki immunitás védettsége és a rendszerkockázati megfontolások a tőkeelkobzás útját jelenleg szűkre szabják.

Az EU és a G7 gyakorlatában kialakult hozamfelhasználási és hozamfedezetű hitelezési konstrukció viszont jogilag prudens, pénzügyileg skálázható és normatív értelemben is védhető kompromisszum, amely az agresszió költségeit fokozatosan az okozó félhez rendeli, miközben megőrzi a pénzügyi infrastruktúra közjószág jellegét és a későbbi, békeidőbeli jóvátételi rendezés lehetőségét (UNGA, 2022: §3–9; EU Council, 2024; G7 Leaders, 2024; EPRS, 2025). Ez a modell precedenst teremthet a jövőbeli agressziós cselekmények szankcionálására is: egy olyan eszköztárat hoz létre, amely anélkül képes érdemi pénzügyi terhet róni az agresszorra, hogy a „pénzügyi fegyveresítés” vádjával destabilizálná a globális pénzügyi rendszert vagy a tartalékvaluta-rendszerbe vetett bizalmat.

IRODALOMJEGYZÉK

Másodlagos források

- Bruegel (2024) 'The European Union should do better than confiscate Russia's reserve money'. Elérhető: https://www.bruegel.org/analysis/european-union-should-do-better-confiscate-russias-reserve-money Letöltve: 2025.10.25.
- Brunk, I.W. (2023) 'Central Bank Immunity, Sanctions, and Sovereign Wealth Funds', The George Washington Law Review, 91(6), 1616–1684. Elérhető: https://www.gwlr.org/wp-content/uploads/2023/12/91-Geo.-Wash.-L.-Rev.-Issue-1616.pdf?utm_source=chatgpt.com Letöltve: 2025. 10.25.
- Brookings Institution (2025) 'What is the status of Russia's frozen sovereign assets?' Elérhető: https://www.brookings.edu/articles/what-is-the-status-of-russias-frozen-sovereign-assets/ Letöltve: 2025.10.25.
- Cleary, Gottlieb (2024) 'EU sanctions litigation update: NSD and market infrastructure', 4 Dec. Elérhető: https://www.clearytradewatch.com/2024/12/sanctions-on-russian-securities-infrastructure-create-additional-hurdles-to-divesting-from-russia/ Letöltve: 2025.10.25.
- ILC – International Law Commission (2001) 'Draft Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts (ARSIWA), Art. 31–36, 48–54' – kommentárral. Elérhető: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/English/commentaries/9_6_2001.pdf Letöltve: 2025.10.28.
- Milanović, M. (2022) 'Central bank immunity, countermeasures and Russian assets' (elemzések a nemzetközi jogról – blog/folyóiratbejegyzések gyűjtése). Elérhető: https://www.ejiltalk.org/russian-assets-accountability-for-ukraine-and-a-plea-for-short-term-thinking/ Letöltve: 2025.10.25.
- OSW – Ośrodek Studiów Wschodnich (2024) 'The EU's decision to use the profits generated by frozen Russian assets', 24 May. Elérhető: https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2024-05-24/eus-decision-to-use-profits-generated-frozen-russian-assets Letöltve: 2025.10.25.
- PIIE – Peterson Institute for International Economics (2024) 'Cash keeps accumulating at Euroclear Bank as a result of sanctions on Russia', 9 Jan. Elérhető: https://www.piie.com/research/piie-charts/2024/cash-keeps-accumulating-euroclear-bank-result-sanctions-russia Letöltve: 2025.10.26.

Elsődleges források

- Council of Europe (2024) 'Register of Damage for Ukraine – intézményi dokumentumok (RD4U)'. Elérhető: https://rd4u.coe.int/en/documents Letöltve: 2025.10.28.
- EC – European Commission (2024) 'First transfer of €1.5 billion from windfall profits: Q&A', 26 Jul. Elérhető: https://enlargement.ec.europa.eu/news/questions-and-answers-first-transfer-eu15-billion-proceeds-immobilised-russian-assets-made-available-2024-07-26_en Letöltve: 2025.10.25.
- European Commission (2025) 'Sanctions: over €28bn of private Russian assets frozen'. Elérhető: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/holding-russia-accountable_en Letöltve: 2025.10.28.
- EPRS – European Parliamentary Research Service (2024–2025) 'Ukraine Facility: State of Play' (17 Jul 2024); 'European Peace Facility – For Ukraine, but not only' (14 Apr 2025); 'State of play: EU support to Ukraine' (10 Apr 2025); 'Confiscation of immobilised Russian sovereign assets: State of play, arguments and scenarios' (8 Sept 2025). Elérhető: – https://epthinktank.eu/2024/07/17/ukraine-facility-state-of-play/

https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/772833/EPRS_BRI(2025)772833_EN.pdf Letöltve: 2025.10.28.

- EU Council (Council of the EU) (2024) 'Council greenlights the use of net windfall profits to support Ukraine's self-defence and reconstruction', 21 May. Elérhető: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/05/21/extraordinary-revenues-generated-by-immobilised-russian-assets-council-greenlights-the-use-of-windfall-net-profits-to-support-ukraine-s-self-defence-and-reconstruction/ Letöltve: 2025.10.28.
- Euroclear (2024–2025) 'Extraordinary revenues related to immobilised Russian assets' – vállalati közlemények és eredményriportok (pl. H1 2024). Elérhető: https://www.euroclear.com/newsandinsights/en/press/2024/mr-24-euroclear-first-half-year-results.html Letöltve: 2025.10.28.
- G7 Leaders / Finance Ministers (2024) 'Statement on Extraordinary Revenue Acceleration (ERA) Loan Initiative', 25 Oct. Elérhető: https://www.g7italy.it/wp-content/uploads/G7-Leaders-Statement-on-Extraordinary-Revenue-Acceleration-ERA-Loans.pdf Letöltve: 2025.10.29.
- UNGA – United Nations General Assembly (2022) 'ES-11/5. Furtherance of remedy and reparation for aggression against Ukraine. §§3–9', 14 Nov. Elérhető: https://digitallibrary.un.org/record/3994481 Letöltve: 2025.10.28.
- Council of Europe (2023) Register of Damage for Ukraine (RD4U). Strasbourg: Council of Europe. Elérhető: https://www.rd4u.coe.int Letöltve: 2025.10.28.
- Council of the EU (2024a) 'Extraordinary revenues generated by immobilised Russian assets: Council greenlights the use of windfall net profits to support Ukraine's self-defence and reconstruction', Press release, 21 May. Brussels: Council of the European Union. Elérhető: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/05/21/extraordinary-revenues-generated-by-immobilised-russian-assets-council-greenlights-the-use-of-windfall-net-profits-to-support-ukraine-s-self-defence-and-reconstruction/ Letöltve: 2025.10.29.
- Council of the EU (2024b) Council Regulation (EU) 2024/1469 of 21 May 2024 amending Regulation (EU) No 833/2014 concerning restrictive measures in view of Russia's actions destabilising the situation in Ukraine, Official Journal of the European Union. ELI (OJ): http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1469/oj Letöltve: 2025.10.28.
- European Commission (2024b) 'Questions and Answers on first transfer of €1.5 billion of proceeds from immobilised Russian assets', 26 July. Brussels: European Commission. Elérhető: https://enlargement.ec.europa.eu/news/questions-and-answers-first-transfer-eu15-billion-proceeds-immobilised-russian-assets-made-available-2024-07-26_en Letöltve: 2025.10.28.
- G7 Finance Ministers (2024) Statement on the Extraordinary Revenue Acceleration (ERA) Loan Initiative, 25 October. Rome/Washington DC: Italian G7 Presidency. Elérhető: https://www.g7italy.it/wp-content/uploads/G7-Finance-Ministers-Statement-on-Extraordinary-Revenue-Acceleration-ERA-Loan-Initiative.pdf Letöltve: 2025.10.28.
- G7 Leaders (2024) Leaders' Statement on ERA Loans, 25 October. Rome: Italian G7 Presidency. Elérhető: https://www.g7italy.it/wp-content/uploads/G7-Leaders-Statement-on-Extraordinary-Revenue-Acceleration-ERA-Loans.pdf Letöltve: 2025.10.28.
- ILC – International Law Commission (2001) Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with Commentaries. Yearbook of the International Law Commission, Vol. II (Part Two). New York/Geneva: United Nations. Elérhető: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/English/commentaries/9_6_2001.pdf Letöltve: 2025.10.28.
- PCIJ – Permanent Court of International Justice (1928) Factory at Chorzów (Merits), Judgment No. 13, 13 September. Publications of the PCIJ, Series A, No. 17. ICJ/PCIJ hivatalos gyűjtemény: https://www.icj-cij.org/pcij-series-a Letöltve: 2025.10.28.

- UNGA – United Nations General Assembly (2022) ES-11/5: Furtherance of remedy and reparation for aggression against Ukraine, 14 November. New York: United Nations.
- UN Digital Library rekord: https://digitallibrary.un.org/record/3994481 Letöltve: 2025.10.26.
- United States Congress (1976) Foreign Sovereign Immunities Act, 28 U.S.C. §§ 1602–1611 (különösen § 1611(b)(1) – központi banki eszközök immunitása). Washington, DC: U.S. Government Publishing Office. Konszolidált szöveg (Cornell LII): https://www.law.cornell.edu/uscode/text/28/1611 Letöltve: 2025.10.28.

Egyéb források

- AP – Associated Press (2024) ‘European Union pushes ahead with a plan to buy weapons for Ukraine with frozen Russian asset profits’, 19 March 2024 Elérhető: https://apnews.com/article/russia-eu-frozen-assets-ukraine-windfall-profits-59ee5d2d7d3a99b383b16796097c7ed Letöltve: 2025.10.25.
- Business Insider (2025) ‘Seized Russian superyacht Amadea has been sold’, szept. Elérhető: https://www.businessinsider.com/amadea-russian-oligarch-superyacht-seized-auctioned-new-owner-2025-9 Letöltve: 2025.10.25.
- FT – Financial Times (2025) ‘Euroclear’s warnings on expropriation risk’, 15 July 2025. Elérhető: https://www.ft.com/content/7c6ae0e9-aebf-4793-8bc1-35c695466381 Letöltve: 2025.10.25.
- Kyiv Independent (2025) ‘Euroclear to send 2-billion-euro tranche of Russian assets profits for Kyiv’, 5 Feb. Elérhető: https://kyivindependent.com/more-than-2-billion-of-russian-assets-profits-in-europe-are-to-be-transferred-to-the-fund-for-ukraine/ Letöltve: 2025.10.25.
- Politico (2024) ‘Janet Yellen says G7 loan to Ukraine is definitely legal’, 16 Jun. Elérhető: https://www.politico.com/news/2024/06/16/yellen-g7-loan-ukraine-legal-00163606 Letöltve: 2025.10.25.
- Reuters cikksorozat: hozamok, készpénzesedés (2024–2025) ‘EU-frozen Russian assets to generate 15–20 bln until 2027, EU official says’, 12 March 2024 Elérető: https://www.reuters.com/world/europe/eu-frozen-russian-assets-generate-15-20-bln-until-2027-eu-official-says-2024-03-12/ Letöltve: 2025.10.25. Explainer: How will the West use Russia’s frozen assets?’, 23 October 2025 Elérhető: https://www.reuters.com/business/finance/how-will-west-use-russias-frozen-assets-2025-10-02/ Letöltve: 2025.10.25. Russia says it has no plans to confiscate EU assets…’, 22 October 2025 Elérhető: https://www.reuters.com/business/russia-says-it-has-no-plans-confiscate-eu-assets-now-is-monitoring-eus-own-2025-10-22/ Letöltve: 2025.10.25.
- RFE/RL – Radio Free Europe/Radio Liberty (2025) ‘U.S. Court OKs Sale Of Yacht Amadea’, 18 March 2025 Elérhető: https://www.rferl.org/a/russia-sanctions-yacht-oligarch-amadea/33348093.html Letöltve: 2025.10.25. The Guardian (2025) ‘EU-level reparations loan debate’ Elérhető: 22 Oct 2025: https://www.theguardian.com/world/2025/oct/22/this-is-europe-coalition-of-the-willing-reparations-loan Letöltve: 2025.10.25. Elérhető: 23 Oct 2025: https://www.theguardian.com/world/2025/oct/23/eu-has-a-plan-to-use-frozen-russian-assets-to-fund-ukraine-how-will-it-work Letöltve: 2025.10.25.
- The Times (2022) ‘Germany seizes yacht linked to Usmanov’s sister’, 14 April 2022 Elérhető: https://www.thetimes.com/article/alisher-usmanov-germany-seizes-superyacht-owned-by-oligarch-s-sister-g9ffc3ght Letöltve: 2025.10.25.